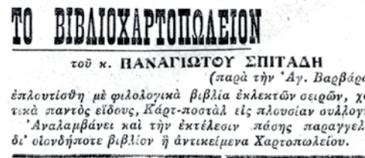

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (328)

Ξεφυλλίζοντας τη ρεθεμνιώτικη ιστορία του βιβλίου (7)

Συνεχίζουμε την περιήγησή μας στην ιστορία του βιβλίου στο Ρέθυμνο, πηγαινοντας σήμερα πολύ πίσω στον χρόνο, στο έτος 1669 κι ακόμα πιο πίσω. Για την ώρα όμως θα μπορούμε από τη Μικρή Αγορά, στην οποία είχαμε σταματήσει, στην προπολεμική οδό Αγίας Βαρβάρας, έναν δρόμο που ήταν τότε ο κεντρικός για τον ρεθεμνιώτικο έντυπο λόγο. Εκείνο που την άλλαξε εντελώς, τόσο σε όψη όσο και σε λειτουργίες, ήταν οι βομβαρδισμοί της Μάχης της Κρήτης, οι οποίοι σημειωτέον δεν στόχευαν τίποτα απ' αυτήν αλλά το κοντινό κτήριο της Εθνικής Τράπεζας. Στην οδό Αγίας Βαρβάρας πάντως λειτουργήσαν δύο τουλάχιστον βιβλιοπωλεία, του Παναγιώτη Σπιτάδη παλιότερα κι αργότερα της Αργυρής Δρυδάκη-Παναρετάκη.

Στον ίδιο δρόμο λειτουργούσε μεταπολεμικά το τυπογραφείο της ρεθεμνιώτικης εφημερίδας «Βήμα», η οποία κυκλοφορούσε με τον υπότιτλο «Ανεξάρτητος καθημερινή εφημερίς» (έστω και αν ποτέ δεν υπήρξε τέτοια, διατελούσα βέρα-«καβιόκη» εφημερίδα του Βασιλιά και του Λαϊκού Κόμματος). Αργότερα μεταφέρθηκε σε νέο χώρο, εκεί που το θυμόμαστε οι παλιότεροι, στην «Περβόλα του Λυκούργου» (Καφράτου). Την Περβόλα, σύμφωνα με τα λεγόμενα στο Ρέθυμνο, είχε αποκτήσει ο ιδιοκτήτης της με το στήσιμο ενός δημόσιου διαγωνισμού, οι οποίοι αναγγέλθηκε τυπικά στον Τύπο, όπως επιβάλλει η νομοθεσία: όλως τυχαίως στην εφημερίδα «Βήμα», που -επίσης- όλως τυχαίως- κυκλοφόρησε την ημέρα εκείνη σ' ένα μόνο αντίτυπο. Το αντίτυπο αυτό ήταν που συνόδευσε τον φάκελο στην υπηρεσία της δημοπρασίας! Περισσότερα για την εφημερίδα αυτή, τη δεύτερη μακροβιότερη του Ρεθύμνου, αλλά και για όλες που κυκλοφόρησαν στο Ρέθυμνο από το 1881 μέχρι σήμερα, μπορεί να διαβάσει ο ενδιαφερόμενος στις μελέτες του Γιάννη Παπιμούτγου, οι οποίες δεν έχουν σταματήσει και θα πρέπει να αναζητήσει τον σχετικό τόμο.

Σήμερα, μπορεί να διαβάσει ο ενδιαφερόμενος στις μελέτες του Γιάννη Παπιμούτγου, οι οποίες δεν έχουν σταματήσει και θα πρέπει να αναζητήσει τον σχετικό τόμο.

Στην οδό Αγίας Βαρβάρας θα σταματήσουμε ασφαλώς και για να θυμηθούμε την παλιά στέγη της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρεθύμνης, εκεί όπου την εγκαίνισσε μεταπολεμικά ο Πολύβιος Τσάκωνας και τα άλλα μέλη της Πνευματικής Εστίας Ρεθύμνης και παρέμεινε μέχρι τις αρχές του 2015. Χρησιμοποιήθηκε εδώ κάθε εκατοστό του χώρου και έγινε επέκταση απέναντι, όπου λειτουργήσε και το πρώτο (και μόνο μάλλον) δημόσιο κέντρο πληροφόρησης, με επτά θέσεις δωρεάν χρήσης υπολογιστών. Κι ακόμα ήταν η Βιβλιοθήκη που με τα βιβλιοαυτοκίνητά της προώθησε για πολλές δεκαετίες το βιβλίο σε κάθε γωνιά της Κρήτης. Όμως στην ιστορία της έχουμε αναφερθεί αναλυτικά στις «Αναδιφίσεις» υπ. αριθμόν 11, 12, 13, 14, 15 και 19 (ελεύθερα προσβάσιμες στο <https://rethnea.gr/author/xarhs-stratidakhs/>).

Είχα προτείνει στο τότε Εφορευτικό Συμβούλιο να εκδώσουν τα αφιερώματα εκείνα σ' βιβλίο για την ιστορία της Βιβλιοθήκης, ώστε και να τη μάθουν οι ενδιαφερόμενοι αλλά και το ίδρυμα να αποκτήσει μια μόνιμη πρόσοδο, έστω και μικρή. Αντ' αυτού μου απάντησαν ότι θεωρούν υβριστική την αναφορά που είχα κάνει τότε σε δύο χαμένες ευκαιρίες για τη Βιβλιοθήκη. Οι ευκαιρίες εκείνες ήταν η αγνόηση της πρότασης μετατροπής της σε Media-lab από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και η απώλεια της κληρονομιάς του Αντώνη Βιστάκη, που χάθηκε άδοξα από το Ρέθυμνο, τόσο από τη Βιβλιοθήκη όσο και από την Εκκλησία στη συνέχεια. Ας είναι. Εκείνο που σήμερα μας ενδιαφέρει εδώ είναι τα παλαιότερα και τα χειρόγραφα της ΔΚΒΡ (προηγούμενη φωτογραφία), που προέρχονται από την προγενέστερη Βιβλιοθήκη του Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου, που κι αυτά με τη σειρά τους αποκτήθηκαν από τη Βιβλιοθήκη του Εμμανουήλ Βυβλιάνη. Ανάμεσά τους βρίσκεται ένα σημαντικό για την ιστορία της εκπαίδευσης του Ρεθύμνου μαθηματάριο, στο οποίο έχουμε αναφερθεί αναλυτικά, τόσο εγώ όσο και ο αιμνηστός Στέργιος Μανουράς και ο Γιάννης Παπιμούτγου.

Συλλόγου Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ευτυχώς διασώζεται η Βιβλιοθήκη του Δικηγορικού Συλλόγου, πιο εξειδικευμένη οπωσδήποτε αυτή, που στεγάζεται στα Δικαστήρια.

Δυο άλλες Βιβλιοθήκες που προϋπήρξαν της Δημόσιας ήταν εκείνες του Διδασκαλικού Συλλόγου και του Δικηγορικού Συλλόγου. Η πρώτη ήταν γενικώς χαρακτηριστικά και έπαιξε προπολεμικά τον ρόλο της μοναδικής Βιβλιοθήκης του τόπου, με εμπνευστή τον δάσκαλο Παντελή Ηλιακάκη. Το περιεχόμενό της ξεπερνούσε τους χίλιους τίτλους, όπως φαίνεται από τα ενημερωτικά δελτία που κάθε τόσο εξέδιδε και απέστειλε στους εκπαιδευτικούς. Σήμερα σώζονται ελάχιστα βιβλία απ' αυτήν στη συλλογή του Γραφείου του Διδασκαλικού Συλλόγου. Φαίνεται ότι οι απόγονοι δεύτερης γενιάς του γνωστού μας κι από άλλου Francesco του Αγίου Κωνσταντίνου δεν αγάπησαν και τόσο τα γράμματα, και αντ' αυτών εκτιμούσαν περισσότερο το καυτό χρήμα...

Αρχαιότερη κατά πολύ όλων των γνωστών Βιβλιοθηκών του Ρεθύμνου υπήρξε εκείνη που είχαν συγκροτήσει οι Francesco (1537-1604) και Jacopo Barozzi (1562-1617), θεός και ανιψιός αντίστοιχα. Πρόκειται για -ούτε- λίγους ούτε πολλούς- 362 δερματόδετους τόμους, οι οποίοι αγοράστηκαν ήδη το 1629 από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και σήμερα φιλοξενούνται στη Βολιδιανή Βιβλιοθήκη. Φαίνεται ότι οι απόγονοι δεύτερης γενιάς του γνωστού μας κι από άλλου Francesco του Αγίου Κωνσταντίνου δεν αγάπησαν και τόσο τα γράμματα, και αντ' αυτών εκτιμούσαν περισσότερο το καυτό χρήμα...

Ευχαριστώ πληροφορημένα ότι εν Σπήλι έδρα της 'Επαρχίας 'Αγίου Βασιλείου ίδρύθη υπό των έκ κ. κ. υ. παλλήλων και διδασκάλων ως και άλλων 'Επαρχιωτών άναγνωστηρίων υπό την έπωνυμίαν ε 'Αναγνωστηρίων 'Αγίου Βασιλείου ή Πρόδος; η διά δε των υλικών συνδράμων των ιδρυτών και της ήθικης συνδρομής κυρίων τιμών εν 'Αθήναις διαμενόντων και εκ της άνωστρω 'Επαρχίας καταγομένων θά ε'είσκεινται τακτικώς εν τω άναγνωστηρίω αί εν Κρήτη, εκδιδόμεναί εφημερίδες, ή Τεργεσταία 'Ημέρα' ή Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως και πολλά των εν 'Αθήναις εκδιδόμενων περιοδικών και εφημερίδων. Συγχαίροντες όθεν τοίς λαβοσιν την άπόρασιν τούτων της ίδρύσεως του περιού ού ό λόγος; 'Αναγνωστηρίων ε'είσκεινται όπως και άλλοι μιλθώσιν αύτούς; ε'ς ταυτάς άξιεπαίνους και ώρελίλους πράξεις.

Μιας και κάνουμε όλη αυτή την αναδρομή, θα πρέπει να θυμηθούμε και τα «Αναγνωστήρια» που λειτουργήσαν στην ύπαιθρο του Ρεθύμνου και σ' ολόκληρη την Κρήτη και ευρύτερα στην Ελλάδα. Τέτοια γνωρίζουμε δύο μέχρι στιγμής, που λειτουργήσαν την ένατη δεκαετία του 19ου αιώνα στο Σπήλι και στις Μέλαμπες. Στο Σπήλι είχε το όνομα «Αναγνωστήριον Αγίου Βασιλείου Η Πρόδος»

Δράττομαι της ευκαιρίας να κάνω μια αναφορά στο «Αναγνωστήριον Αι Μούσαι» που είχα τη χαρά να επισκεφθώ στην φιλόξενη Κάλυμνο το 2005 και να δώσω εκεί μια διάλεξη για τα σπήλαια, επικεφαλής πενταμελούς αποστολής. Ήταν άπιστευτο το φαινόμενο ότι στο ισόγειο του νεοκλασικού εκείνου κτηρίου στεγαζόταν καφενείο με περιμετρικά τα γραφεία των τοπικών διανοομένων, οι οποίοι στις μικρές τους βιβλιοθήκες φύλαγαν τις εκδόσεις τους και τα ανάτυπα που χάριζαν στους ενδιαφερόμενους. Στον δε όροφο υπήρχε μια εξαιρετική αίθουσα διαλέξεων και προβολών, η οποία περιστοιχίζονταν από βιβλιοστάσια πλήρη βιβλίων, μερικά από τα οποία απολύτως δυσεύρετα.

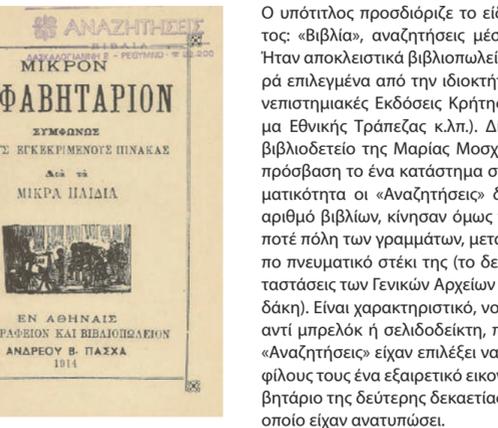

Θ' αφήσουμε όμως τον χώρο των δημοσίων Βιβλιοθηκών και θα προχωρήσουμε σε μια μικρή αναφορά για εκείνη του Πανεπιστημίου. Παραθέτω τη φωτογραφία της πρώτης του στέγης, στη Λεωφόρο Κουντουριώτη, στο ισόγειο του κτηρίου

Γιατί ο Μιχάλης Τζεκάκης δεν ήταν τυχαίος, ήταν άνθρωπος του βιβλίου, αναθρεμμένος στο βιβλιοπωλείο που ξεκίνησε ο πατέρας του και συνεχίσει ο πατριός του. Του ζήτησα πληροφορίες γι' αυτό και μου έγραψε: «...Αυτυχώς από φωτογραφικό υλικό δεν βρίσκεται τίποτα στη διάθεσή μου σχετικά με βιβλιοπωλείο του Νίκου Τζεκάκη, του ανθρώπου που δεν πρόλαβα να γνωρίσω ως πατέρα... Από νεαρή ηλικία έπιασε δουλειά στο Τυπογραφείο Καλαϊτζάκη και έμαθε τυπογράφος. Αρχές της δεκαετίας του 1930 άνοιξε βιβλιοπωλείο-Βιβλιοδετείο στην οδό Εθνικής Αντιστάσεως, απέναντι ακριβώς από την είσοδο του Τουρκικού Σχολείου και δίπλα από το εμπορικό Μαμαλάκη. Το ακίνητο στο οποίο ξεκίνησε το βιβλιοπωλείο του Νίκου Τζεκάκη ήταν ιδιοκτησία της μητέρας του και γιαγιάς μου, Ειρήνης Μ. Τζεκάκη...».

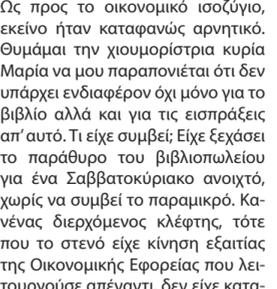
Συνεχίζουμε την περιήγησή μας περνώντας από την οδό Δασκαλογιάννη και σταματώντας μπροστά στο αρχοντικό της αιμνηστής Μαρίας Τσιριμονάκη. Γράφω «αρχοντικό» όχι ακολουθώντας τη μόδα των καιρών, κατά την οποία κάθε γυναίκα κάποιας ηλικίας που πεθαίνει αναγορεύεται σε «αρχόντισσα», αλλά επειδή η ιδιοκτήτης του Μαρία Χατζηδάκη-Τσιριμονάκη υπήρξε όντως τέτοια. Επειδή επίσης το οίκημα στο οποίο στέγαζε τη ζωή της και την οικογένειά της ήταν πραγματικό αρχοντικό, με αίθριο στο εσωτερικό του, γι' αυτό άλλωστε και είχε χρησιμοποιηθεί ως λέσχη αξιωματικών από τις Ρωσικές αρχές κατοχής του Ρεθύμνου. Εδώ λοιπόν, στο ισόγειο, η Μαρία Τσιριμονάκη είχε λειτουργήσει για λίγα χρόνια το βιβλιοπωλείο της, με το όνομα «Αναζητήσεις».

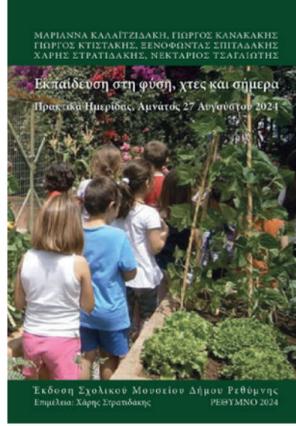
Ο υπότιτλος προσδιόριζε το είδος του καταστήματος: «Βιβλία», αναζητήσεις μέσω βιβλίων δηλαδή. Ήταν αποκλειστικά βιβλιοπωλείο και διέθετε αυστηρά επιλεγμένα από την ιδιοκτήτριά του βιβλία (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Μορφωτικό Ίδρυμα της εκπαίδευσης), ο Χάρης Στρατιδάκης με θέμα «Ο Θεσμός των Σχολικών Κήπων και Ζωοκηπίων: ιστορική επισκόπηση και ζητούμενα, παλιότερα και σημερινά», ο Γιώργος Κανακάκης με θέμα «Η εκπαίδευση στη φύση στα προγράμματα του Σχολικού Μουσείου» και ο Ξενοφώντας Σπατάδης με θέμα «Προσκοπισμός. Δράση: στο, για, με, το, περιβάλλον». Στο δεύτερο μέρος της εκδήλωσης θα τιμηθούν ο καθηγήτρια του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης Δρ Μαριάννα Καλαϊτζάκη για την εκπαίδευση στη φύση που προσφέρει στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και ο διευθυντής του 9ου Δημοτικού Σχολείου Νεκταρίας Τσαγλιώτης για τις προσπάθειές του ανασύστασης των σχολικών κήπων. Θα διανθίσει την εκδήλωση το κουαρτέτο κλαρινέτων της Δημοτικής Φιλαρμονικής, ενώ ο Γιώργος Κτιστάκης θα απελευθερώσει σε κατάλληλη στιγμή ένα αποθεραπευμένο από τον ίδιο υκτοβίο πουλί. Όσοι πιστοί, προσέλθετε και δεν θα χάσετε!

να περάσει το περβάζι και να προμηθευτεί δωρεάν κάποιο ή κάποια από τα καλύτερα βιβλία της ελληνικής βιβλιογραφίας. - «Όμως, Χάρη μου», παραπονιόταν η αξέχαστη συμπολίτισσα, «ούτε για τις εισπράξεις δεν ενδιαφέρθηκε κανείς; Κι αν ήταν τόσο σίγουρος ότι αυτές ήταν πενήχρες, τουλάχιστον δεν καταδέχτηκε να πάρει την ίδια την ταμειακή μηχανή, η οποία είναι πανάκριβη; Τόση απαίωση πια για το βιβλίο; Θα συνεχίσουμε όμως στις επόμενες «Αναδιφίσεις».

Ως προς το οικονομικό ισοζύγιο, εκείνο ήταν καταφανώς αρνητικό. Θυμάμαι την χιουμορίστρια κυρία Μαρία να μου παραπονιέται ότι δεν υπάρχει ενδιαφέρον όχι μόνο για το βιβλίο αλλά και για τις εισπράξεις απ' αυτό. Τι είχε συμβεί; Είχε ξεχάσει το παράθυρο του βιβλιοπωλείου για ένα Σαββατοκύριακο ανοιχτό, χωρίς να συμβεί το παραμικρό. Καλένας διερχόμενος κλέφτης, τότε που το στενό είχε κίνηση εξαιτίας της Οικονομικής Εφορείας που λειτουργούσε απέναντι, δεν είχε καταδεχτεί να κάνει ένα πηδηματάκι για

Εκδήλωση στη φύση, χτες και σήμερα. Πρακτικό Ημερίδας, Αρνάτος, 27 Αυγούστου 2024

Η μεγάλη καλοκαιρινή εκδήλωση του Σχολικού Μουσείου

Την προσεχή Τρίτη 27 Αυγούστου στις 7.30 το απόγευμα θα διεξαχθεί στο Σχολικό Μουσείο του Δήμου Ρεθύμνης στην Αρνάτο η καθιερωμένη μεγάλη καλοκαιρινή εκδήλωση-εσπερίδα, που εφέτος είναι αφιερωμένη στην εκπαίδευση στη φύση. Θα μιλήσουν η Μ. Καλαϊτζάκη με θέμα «Το σύνδρομο έλλειψης της φύσης, η τυφλότητα στα φυτά και προτάσεις για την θεραπεία τους μέσω της εκπαίδευσης», ο Χάρης Στρατιδάκης με θέμα «Ο Θεσμός των Σχολικών Κήπων και Ζωοκηπίων: ιστορική επισκόπηση και ζητούμενα, παλιότερα και σημερινά», ο Γιώργος Κανακάκης με θέμα «Η εκπαίδευση στη φύση στα προγράμματα του Σχολικού Μουσείου» και ο Ξενοφώντας Σπατάδης με θέμα «Προσκοπισμός. Δράση: στο, για, με, το, περιβάλλον». Στο δεύτερο μέρος της εκδήλωσης θα τιμηθούν ο καθηγήτρια του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης Δρ Μαριάννα Καλαϊτζάκη για την εκπαίδευση στη φύση που προσφέρει στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς και ο διευθυντής του 9ου Δημοτικού Σχολείου Νεκταρίας Τσαγλιώτης για τις προσπάθειές του ανασύστασης των σχολικών κήπων. Θα διανθίσει την εκδήλωση το κουαρτέτο κλαρινέτων της Δημοτικής Φιλαρμονικής, ενώ ο Γιώργος Κτιστάκης θα απελευθερώσει σε κατάλληλη στιγμή ένα αποθεραπευμένο από τον ίδιο υκτοβίο πουλί. Όσοι πιστοί, προσέλθετε και δεν θα χάσετε!